

Pravda - významy

„Pravda“ nepochybně oslovovala lidi již v dobách hlubokého a ještě nenahodlaného a nerozpadajícího se mýtu; ostatně slovo „pravda“ je doložitelně starší než vynález pojmů a pojmovost a než vznik filosofického myšlení. Proto se musíme na takové zpředměňující výměry pravdy, jako je třeba adekvátní pojetí, dívat stejně jako na filosofické definice „boha“, jak je najdeme třeba u Aristotela (bůh je „to, co je jedno a co se nemění“; nebo „nehybný hybatel“; nebo „první příčina“, apod.). Ovšem nejde jen o slova, která jsou nepochybně dávného, předfilosofického původu; jde o to, co jimi resp. jejich smyslem, významem, ‚obsahem‘ bylo „míněno“, zda totéž nebo něco jiného, než co bylo míněno pozdějšími, už pojmovými výměry. Ať je tomu ovšem jakkoli, jde o lidské pochopení, jednou ještě v rámci mytického myšlení, podruhé již v rámci myšlení ‚post-mytického‘, již více či méně pojmově přestrukturovaného. A toto pochopení je vždy pochopením něčeho, co není ani součástí, ani výtvorem tohoto pochopení. A v tomto smyslu se může stát přinejmenším záměrem a cílem našeho zkoumání, zda překlad slova, jehož významem bylo míněno něco jako „pravda“, do jiného jazyka a tedy jiným slovem, kterým by mělo být míněno „totéž“, je přípustný a správný, anebo zda v sobě obsahuje cosi mylného a dále pak už jen matoucího. A proto také má svůj smysl a svou závažnost otázka, zda tam, kde se – třeba už v LXX – objevuje v překladu původně hebrejských termínů, etymologicky spjatých společným, význam nesoucím kořenem „‘-m-n““, jako ALÉTHEIA, tedy pro nás „pravda“ (a pro tuto chvíli necháme stranou, že stejným problémem je zajisté také překlad řeckého ALÉTHEIA do latina jako ‚veritas‘ a do němčiny jako ‚Wahrheit‘ a do češtiny jako ‚pravda‘ – k poslednímu se ještě vrátíme podrobněji). Již helenisticky vzdělaným židovským překladatelům se to vždycky nezdálo, takže někdy zvolili jiné řecké slovo, které se jim v daném kontextu jevílo jako výstižnější, totiž PISTIS (latinsky potom ‚fides‘, česky ‚víra‘). Podobné případy známe jistě i z novodobého a dokonce dnešního překládání textů, ale nám teď půjde o ospravedlnění překladu jednoho slova dvěma nebo několika slovy druhého jazyka. K tomu je pak zapotřebí přesnější analýzou zjistit, zda původní slovo vskutku nemělo více významů, nebo zda jeho záběr byl (navzdory významové jednotě) tak široký, že obdobné slovo v druhém jazyce prostě nenajdeme. Takové zjištění je nepochybně dost nesnadné, protože není v moci jazyka, který ještě není strukturován pojmově, garantovat jednotu významu jinak, než aplikací (použitím) tohoto slova v různých souvislostech. – Všechny tyto nesnáze je třeba vzít v úvahu, ale zároveň vědět, že smysl užití každého slova, jakožto i smysl pokusu přeložit toto slovo do jiného jazyka za použití slova s jinými kořeny a vazbami na jiná slova, lze zjistit jen za předpokladu, že je cosi mimo sama slova a za nimi, co jimi má být označováno a vyslovováno, nikoli však přímo kladeno. A stejná je situace i tam, kde už nejde o slova, ale o myšlenky.

(Písek, 030505-1.)